

Александър
КУПРИН

ДУЕЛ

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

© Предпечатна подготовка Паритет ООД

Александър Куприн. ДУЕЛ (Роман); стр. 348

Превод: Дора Метева

„Не в силата, не в ловкостта, не в ума, не в таланта... се изразява индивидуалността. А в любовта...“ Този откъс от едно писмо на Александър Куприн дава прекрасна представа за самата същност на творчеството на забележителния руски писател, който умеел да пише за любовта като никой друг“.

Подпоручик Ромашов се посвещава на армията, за да стане герой, но съдбата го захвърля в малко затънтено градче с „ужаса и скуката на военния живот“. Не му е съдено да стане герой във война, но затова пък става герой в любовта, попадайки в плен на несподеляната си страст към една хищна и студена „фатална жена“. Дългът на офицера, кариерата, бъдещето, дори самият живот са поставени на карта, когато става дума за честта на жената. Изходът от всичко това е един – дуел.

Романтичното преклонение и рицарското отношение към жената, готовността да загине в името на любимата, възпяването на красотата на най-възвишеното чувство, на което е „способен един на хиляда“, вълнуват читателите от всички времена.

Повестта „Дуел“ на Александър Куприн е едно от най-про-чувствените и драматични произведения в класическата руска литература от началото на XX век.

При поръчка на книги
от сайта **www.paritetbg.com**
получавате **20%** отстъпка

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-323-7

(1870–1938)

За автора

Александър Иванович Куприн е роден на 26 август 1870 година в околийското градче Наровчат, Пензенска губерния. Баща му умира от холера само на тридесет и седем години. Майка му остава сама с три деца, но почти без никакви средства, заминава за Москва. Там успява да настани дъщерите си в пансион на „държавна издръжка“ и заживява със сина си в Дома за вдовици в района на Пресня. Място за вдовици на военни и цивилни, които са служили в полза на Отечеството поне десет години. На шест години Саша Куприн постъпва в училището за сираци, четири години по-късно – в Московската военна гимназия, после в Александровското военно училище, а след това е изпратен в 46-и Днепровски полк. Така младежките години на писателя преминават в казионна обстановка, при строга дисциплина и безкомпромисно възпитание.

Едва през 1894 година, когато се уволнява и пристига в Киев, без да има никаква цивилна професия, Куприн започва работа като репортер към някои от местните вестници. Работи с лекота и както пише в собствените си признания: „с вдъхновение и плам“. По-късно Куприн се мести многократно – Волин, Одеса, Суми, Таганрог, Зарайск, Коломна... Работи като суфлор в театрална трупа, като църковен че-

тец, горски, коректор и дори управител на имение. Учи дори за зъботехник.

През 1901 година се мести в Петербург, където започва съзнателният му литературен живот. Работи като автор към известните петербургски списания „Руское богатство“, „Мир Божий“, „Журнал для всех“. Едни след други излизат разказите и повестите му: „Блато“, „Конекрадци“, „Белият пудел“, „Дуел“, „Гамбринус“, „Суламит“ и изящната му лирическа любовна творба „Гранатовата гривна“.

Само десет години по-късно Куприн вече е един от най-четените автори в Русия, а през 1909 година получава академичната Пушкинска награда.

Куприн умира на 25 август 1938 година в Ленинград и е погребан в Алеята на писателите на Волковското гробище.

*История за това
как се ражда романът „Дуел“*

Мнозина смятат тази творба за най-добра в цялото творчество, което писателят създава през своя дълъг творчески живот. „Дуел“ наистина донася на А.Куприн огромна слава, като го поставя до великите му съвременници Горки, Чехов и Бунин. Романът обаче е възприет нееднозначно в Русия.

„Дуел“ до голяма степен е автобиографична. За мисълът за романа е от началото на 90-те години на 19 век. Идеята на Куприн била да напише голямо произведение за живота на руското офицерство в глухата провинция. През 1893 г. в едно недатирано писмо до Н. К. Михайловский Куприн споменава следното. *„Пиша голям роман, озаглавен „Скърбящите и озлобените“, но все не мога да стигна по-далеч от 5 глава“.*

Дълго време не се споменава нищо за този роман, няма и сведения творбата да е посветена на военната служба, но повечето изследователи са на мнение, че „Скърбящите и озлобените“ е първи вариант на „Дуел“, който авторът не харесва и не дописва.

През 90-те години на 19 век в печат излизат редица разкази на Куприн, посветени на живота и нравите на руското офицерство, но голяма творба на тази тема Куприн няма. Писането на такава започва едва през 1902–1903 година.

Докато той обмисля сюжета и събира материал, германският писател Фриц фон Кюрбург, който пише под псевдонима Фриц-Осуалд Билзе, издава романа си „Aus einer kleinen Garnison“ („Животът в гарнизонен град“). Тази книга, чиято цел е да разобличи грубата военщина, кастовата затвореност, пошлото високомерие и умствената ограниченост в армията, жъне голям успех. Срещу автора започва съдебен процес, който получава широк обществен отзвук не само в кайзерова Германия, но и в други европейски страни. По заповед на император Вилхелм II Билзе-Кюрбург е уволнен от военна служба. Още през 1903–1904 година в руските списания „Руское богатство“ и „Обарозавание“ излизат критични статии, посветени на „Живота в гарнизонния град“. През 1904 година са издадени няколко превода на творбата на Билзе на руски и други европейски езици.

Появата на романа на германския автор и вдигнатия около него шум правят на Куприн потискащо впечатление и той на няколко пъти отново изоставя работата си по книгата.

„Нещастие то ми се крие в това – казва той в едно от интервютата си през 1910 година, – че докато се наканя да напиша нещото, което съм замислил, някой задължително го написва. Така стана с „Яма“ – излезе „Олга Ерузалем“, така беше и с „Дуел“ през 1905 година, когато излязоха записките на Билзе „Живот в гарнизонен град“. Дори моят „Дуел“ е преведен на френски като „La petite garnison russe“.

Според собствените му по-късни признания, през този период Куприн е изцяло под влиянието на Максим Горки¹ и близките му писатели, които се смятат за призвани и длъжни да изобличават язвите в обществото.

След като излиза книгата на Билзе, не друг, а точно Горки убеждава Куприн, че трябва да продължи да работи върху творбата си. В търсене на вдъхновение писателят пътува от град на град, посещава Балаклава, после за кратко живее в Одеса и в края на 1904 година се завръща в Петербург. Социално ангажираният и злободневен „роман“ за армейския живот обаче не върви.

След дълги творчески лутания писателят открива образа на поручик Ромашов, което му помага да свърже наглед несъвместими образи и сюжети. Деликатният и доверчив човек, който е така далеч от военната професия и от грубата действителност на живота в гарнизона възприема трудно обкръжаващата го действителност: безпавието на войниците, бездуховността на офицерите, съсловните предразсъдъци, формиралите се армейски традиции и обичаи. В повествованието майсторски са предадени „ужасът и отегчението“ в гарнизонния живот, но същевременно е изградена и проникновена картина на истинската любов и вярата в победата на човешкия дух.

¹ Максим Горки (1868 – 1936). Истинско име Алексей Максимович Пешков, писател, поет, прозаик, драматург, основоположник на социалистическия реализъм в литературата, инициатор за създаването на Съюза на съветските писатели и първи негов председател.

Според спомените на близки на Куприн през зимата на 1904–1905 г. работата му върху „Дуел“ отново замира. Той намира какви ли не предлози, за да не работи върху творбата си: пие много, води хаотичен живот, поема неизпълними ангажменти, затъва в дългове. За него дори измислят стиха: *„Ин вино веритас, амин, но колко ли те са в Куприн?“*

Първоначално идеята е романа „Дуел“ да бъде публикуван в списание „Мир божий“, издател на което е тъщата на Куприн Александра Давидова, но когато през 1904–1905 г. той се сближава с Горки, решава да публикува романа си в поредния том от сборника „Знание“.

Впоследствие самият Александър Иванович признава, че е завършил повестта „Дуел“ само благодарение на приятелството си с Горки:

„А. М. Горки беше мой трогателен другар в литературата и умееше навреме да ме подкрепя и окуражава. Помня, че на много пъти изоставях „Дуел“, защото ми се струваше, че не е направен достатъчно експресивно, но когато прочете завършените глави, Горки изпадна във възторг и дори се просълзи. Ако той не ми беше вдъхнал увереност, сигурно нямаше да завърша романа си“.

Куприн винаги е бил човек на страстите и определяща роля в работата му върху повестта изиграва както приятелското участие на Горки, така и упоритостта на съпругата му, която той искрено обожава. Уморена от това да е свидетел на пристъпите на творческо безсилие, което у Куприн се изразява в пиянски разгул и безпричинна отпуснатост, Мария

Давидова го гони от къщи, като му заявява да не се връща без поредната глава от „Дуел“. Куприн е принуден да наеме стая, където да пише и веднага след като напише поредната глава, бърза да се върне у дома, за да покаже на съпругата си какво е написал. Обикновено се качвал тихо по стълбите и промушвал ръкописа през откренатата врата, а след това сядал на стълбите и търпеливо чака отзиви от съпругата си. Веднъж толкова много се затъжил за жена си, че донесъл една глава, която вече тя била чела, но за негово съжаление номерът му не минал, а вратата се затворила с трясък под носа му.

Ето така, с общи усилия, повестта била завършена и през май 1905 г. излиза в сборника на книгоиздателско дружество „Знание“.

Вечерните занятия в шеста рота вече свършваха и младшите офицери все по-често и по-нетърпеливо поглеждаха часовниците. Изучаваше се практически уставът на гарнизонната служба. По целия плац имаше разпръснати войници: край тополите, които ограждаха шосето, край гимнастическите уреди, до вратата на ротната школа, до прицелните фигури. Това бяха все въображаеми постове, като например пост до барутния погреб, до знамето, в караулното помещение, до касата. Между тях се движеха разводящи и поставяха часовои; ставаше смяна на караулите; подофицерите проверяваха постовете и изпитваха знанията на войниците си, като се стараеха ту с хитрост да измъкнат от часовоя пушката му, ту да го накарат да напусне мястото си, ту да му натрапят на съхранение някаква вещ, най-често фуражката си. Старослуживците, които по-отдавна познаваха тази казуистична игра, в такива случаи отговаряха с пресилено суров тон: „Назад! Нямам никакво пълно право да предавам оръжието си на друг, освен ако получа заповед от самия господин император.“ – Но младите се объркваха. Те не умееха още да отделят шегите, „примерното“ от истинските изисквания на службата и отиваха ту в една, ту в друга крайност.

– Хлебников! Криворък дяволе! – викаше дребният, пълничък и чевръст ефрейтор Шаповаленко и в гласа му се долавяше началническо страдание, въпреки суровия тон: – Нали те учих, учих, глупчо! Ти чия заповед изпълни сега? На арестувания ли? Ох, да те!... Отговаряй, за какво си поставен на пост?

В трети взвод произлезе сериозен смут. Младият войник Мухамеджинов, татарин, който едва разбираше и говореше руски, бе съвсем объркан от подведанията на началството си – и истинското, и въображамото. Той изведнъж разсвирепя, насочи пушката и на всички убеждавания и заповеди отговаря с една категорична дума:

– З-заколам!

– Ама почакай... ех, че си глупак... – уговаря го подофицерът Бобилев. – Ама кой съм аз? Та аз съм ти караулният началник, значи...

– Заколам! – крещи татаринът уплашено и озлобено и с очи, налени с кръв, нервно насочва шика срещу всеки, който го доближи. Около него се събра група войници, зарадвани на смешното приключение и кратката почивка в дотегналото им учение.

Ротният командир, капитан Слива, се отпрати да види каква е работата. Докато той се мъкнеше с ленивия си вървеж, прегърбен и повлякъл нозе към другия край на плаца, младите офицери се събраха заедно да си поговорят и да попушат. Те бяха трима: поручик Веткин, плешив мустакат човек около тридесет и три годишен, веселяк, бъбрица, песнопоец и пияница, подпоручик Ромашов, който само от година и нещо служеше в полка, кандидат-офицерът Лбов,

жив, строен хлапак с лукави гальовно-глупави очи и с вечна усмивка върху дебелиите наивни устни – целият като че ли натъпкан със стари офицерски анекдоти.

– Свинство – каза Веткин, като погледна мелхиоровия си часовник и сърдито щракна капачето. – За какъв дявол държи той до това време ротата? Етиоп!

– Че да бяхте му обяснили, Павел Павлич – посъветва с хитро лице Лбов.

– Опитайте се де. Идете им обяснете вие. Главно – какво? Главно – всичко това е напразно. Те винаги преди прегледите шурейат. И винаги прекаляват. Изтормозят войника, измъчат го, хокат го до смърт, а на прегледа той ще стои като пън. Знаете ли известния случай, как двама ротни командири се препирали чий войник ще изяде повече хляб? Избрали те двама най-страшни лакомници. Басът бил за голяма сума – нещо около сто рубли. Изял единият войник седем фунта¹ и излязъл от строя – повече не може. Ротният веднага на фелдфебела: „Ти, каза, такъв, онакъв, защо ме подведе?“ А фелдфебелът само блещи очи. „Така че не мога да знам, ваше високородие, какво му стана. Сутринта правихме репетиция, осем фунта излапа на един път...“ Че и нашите така... Репетират безсмислено, а на прегледа се орезият.

– Вчера... – Лбов изведнъж прихна. – Вчера във всички роти бяха привършили занятията и аз си отивам в жилището съвсем по тъмно, може би към осем часа. Гледам в единадесета рота учат сигналите. В хор. „Насо-чи, при гър-ди, прице-ли!“ Питам пору-

¹ Фунт – 400 г. – Б. пр.

чик Андрусевич: „Защо, казвам, до туй време си дерете гърлото?“ А той: „Ние, казва, като кучета вием срещу месечината.“

– Всичко омръзна, Кука! – каза Веткин и се прозина. – Я чакайте, кой язди насам? Като че е Бек, а?

– Да, Бек-Агамалов – реши далекогледият Лбов. – Каква красива стойка!

– Много красива – съгласи се Ромашов. – Според мене той язди по-добре от всеки кавалерист. О-о-о! Конят заигра. Бек кокетничи.

По шосето бавно яздеше офицер с бели ръкавици и адютантски мундир. Той яхаше висок дълъг кон в златист цвят, с къса, по английски опашка. Конят се горещеше, нетърпеливо въртеше изправената си, стегната от юздилото шия и гъсто ситнеше с тънките си нозе.

– Павел Павлич, вярно ли е, че той е истински черкез? – попита Ромашов Веткин.

– Аз мисля, че е вярно. Понякога наистина арменчетата обичат да се представят за черкези и лизгинци, но, изглежда, Бек изобщо не лъже. Че вижте го как изглежда на коня.

– Чакайте, ще му викна – каза Лбов.

Той сложи ръце до устата и завика със сподавен глас, за да не чуе ротният командир:

– Поручик Агамалов! Бек!

Офицерът-ездач дръпна поводите, спря за секунда и се обърна вдясно. После, като изви коня на тази страна и като се приведе леко на седлото, той го накара с гъвкаво движение да прескочи канавката и в сдържан галоп препусна към офицерите.

Той беше по-нисък от среден ръст, сух, жилав, много як. Лицето му, с наклонено назад чело, с тънък гърбав нос и решителни твърди устни, бе мъжествено и красиво и досега

още не бе загубило характерната източна бледнота, едновременно и мургава, и матова.

– Здравей, Бек – каза Веткин. – Ти там пред кого се докарваше? Девойки ли, а?

Бек-Агамалов се ръкува с офицерите, наведен ниско и небрежно на седлото. Той се усмихна и белите му стиснати зъби хвърлиха като че ли отразено светлина върху цялата долна част на лицето му и върху малките му черни, грижливо поддържани мустаци...

– Вървяха там две хубавички еврейки. Но на мене какво ми е? Аз нула внимание.

– Знаем ние колко лошо играете вие на шашка¹.

– Слушайте, господа – каза Лбов и пак предварително се засмя. – Знаете ли какво е казал генерал Дохтуров за пехотинските адютанти? Това, Бек, се отнася до тебе. Че те са най-отчаяните ездачи в целия свят...

– Не лъжи, младок! – каза Бек-Агамалов.

¹ Цитат из „Мъртви души“ – в смисъл: „Другиму разправай-те.“ – Б. пр.